

**ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ**

A1 Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη Σωστό ή Λάθος δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α.** Το «Χάτι Χουμαγιούν» (1856) οδήγησε στη σταδιακή υποχώρηση του
δυσμενούς κλίματος για τους υπόδουλους Έλληνες της
Οθωμανικής
Αυτοκρατορίας.
- β.** Τον Απρίλιο του 1916 ο τούρκος βαλής Μεχμέτ Τζεμάλ Αζμή Μπέη παρέδωσε τη διοίκηση της Τραπεζούντας στον
Μητροπολίτη Γερμανό Καραβαγγέλη.
- γ.** Από τα αντιβενιζελικά κόμματα πιο διαλλακτικά ήταν τα
κόμματα του Δημητρίου Ράλλη και του Κυριακούλη
Μαυρομιχάλη.
- δ.** Το 1ο εξάμηνο του 1911 ψηφίστηκαν από την Ελληνική
Βουλή 53 τροποποιήσεις μη θεμελιωδών διατάξεων του
Συντάγματος.
- ε.** Η κινητικότητα των προσφύγων, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα
χρόνια μετά
την άφιξή τους στην Ελλάδα, υπήρξε μεγάλη.

Μονάδες 10

A2

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** Τάγματα εργασίας
β. Πατριαρχική Επιτροπή (1918)
γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής (1923)

Μονάδες 15

B1 α. Ποια εκσυγχρονιστικά αιτήματα των αντιπολιτευτικών
ομίλων, που συγκροτήθηκαν περί τα τέλη της δεκαετίας του
1850, εξέφρασε με την πολιτική του δράση ο Αλέξανδρος
Κουμουνδούρος; (μονάδες 5)

β. Ποιοι συμμετείχαν στην επανάσταση κατά του Όθωνα, το 1862; (μονάδες 5)

Μονάδες 10

Β2. Πώς εξελίχθηκε το Κρητικό Ζήτημα από την έκρηξη των Βαλκανικών Πολέμων μέχρι τον Φεβρουάριο του 1913;

Μονάδες 15

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γ1. Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται:

α. Να προσδιορίσετε τους στόχους της αγροτικής μεταρρύθμισης που

ξεκίνησε η κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη το 1917.

(μονάδες 8)

β. Να αναφερθείτε στην ολοκλήρωση της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης

και στα νέα προβλήματα που αναδείχθηκαν στην πορεία της.
(μονάδες 17)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τὰ μέτρα ἀπαλλοτριώσεως θεσπίσθησαν στὶς 20 Μαΐου 1917, καὶ τὸ φθινόπωρο τοῦ ἴδιου ἔτους ἐπεκτάθηκαν μὲ μερικὲς ἀλλαγές γιὰ νὰ περιλάβουν ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μεταρρύθμιση ἀποσκοποῦσε στὴν ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτρίωση τῶν κτημάτων ποὺ ξεπερνοῦσαν τὰ 1.000 στρέμματα. Οἱ κολλῆγοι καὶ οἱ ἀγροτικοὶ ἐργάτες, τόσο οἱ ντόπιοι ὅσο καὶ οἱ πρόσφυγες, θὰ ἔπαιρναν ἀγροτικοὺς κλήρους, εἴτε ἀπὸ τὶς ἀπαλλοτριωμένες γαῖες τῶν τσιφλικιῶν, εἴτε ἀπὸ γαῖες τοῦ δημοσίου. Κανένα ἀπὸ τὰ μέτρα αὐτά, ὅμως, δὲν ἐφαρμόσθηκε ἀμέσως. Ἐπίσης, κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα τσιφλίκια δὲν ἀπαλλοτριώθηκε τὸ 1917, καὶ μόνο ἓνα τὸ 1918. Καὶ πάλι ἐξωτερικὲς ἐπείγουσες ἀνάγκες, ὁ πόλεμος

καί, αργότερα, η Μικρασιατική έκστρατεία απορρόφησαν όλη την προσοχή και τη δραστηριότητα της κυβερνήσεως· μετά το 1922, με τη μεγάλη είσοδο προσφύγων, αναγκάστηκαν πια οι κυβερνήσεις της χώρας να δώσουν όριστική λύση στο αγροτικό πρόβλημα. [...] Τα προβλήματα που είχαν σχέση με τη διακίνηση προϊόντων, την παραδοσιακή εκμετάλλευση του μικρού παραγωγού από τους μεσάζοντες, την έλλειψη κεφαλαίων και τους τοκογλυφικούς όρους δανειοδοτήσεως που επικρατούσαν στην ελεύθερη αγορά, έκαναν ακόμη πιο αίσθητη την ανάγκη συλλογικής ασφάλειας που πρόσφεραν οι συνεταιρισμοί [...].

[...] Η ίδρυση του Υπουργείου Γεωργίας, τον Ιούνιο του 1917, άμέσως μετά την επάνοδο του Βενιζέλου στην Αθήνα, στάθηκε η άπαρχή της άμεσης κρατικής παρεμβάσεως στην οργάνωση και καθοδήγηση της γεωργικής παραγωγής, έστω και αν η παρέμβαση ήταν στην αρχή υποτυπώδης.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΕ΄: Νεώτερος Ελληνισμός από 1913 ως 1941, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 22008, σσ. 75-76.

Δ1. Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε στις επιπτώσεις από την άφιξη των Μικρασιατών προσφύγων στον τομέα της ελληνικής βιομηχανίας.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αξιοσημείωτες ήταν οι επιπτώσεις από την εγκατάσταση των Ελλήνων της Μικράς Ασίας και της ανατολικής Θράκης και στον επιχειρηματικό τομέα. Η εσωτερική αγορά διευρύνθηκε με την προσθήκη μεγάλου αριθμού καταναλωτών ενώ, ταυτόχρονα, από τον αστικό προσφυγικό πληθυσμό αντλήθηκε

φθινό εργατικό δυναμικό αλλά και ειδικευμένοι τεχνίτες. Η χώρα πλουτίστηκε με ανθρώπους δεδομένης επιχειρηματικής ικανότητας και πείρας, που πρωταγωνιστούσαν στις μεγάλες αγορές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι, όπως αναφέρεται στην έκδοση της ΚΤΕ του 1926, στους 7.000 εμπόρους και βιομηχάνους γραμμένους στο Επιμελητήριο της Αθήνας, οι χίλιοι ήταν πρόσφυγες, ενώ στον Πειραιά η αναλογία ήταν μεγαλύτερη. Από την αρχή η πολιτική της ΕΑΠ ενθάρρυνε την εγκατάσταση βιομηχανιών στους συνοικισμούς, με σκοπό την εκτόνωση της ανεργίας. Επρόκειτο όμως, κατά το μεγαλύτερο μέρος, για μικρές βιοτεχνικές μονάδες, οι οποίες ενισχύθηκαν από το κράτος, την ΕΑΠ ή την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, με κοινωνικά και όχι αναπτυξιακά κριτήρια. Καινούριοι βιομηχανικοί-βιοτεχνικοί κλάδοι αναπτύχθηκαν (ταπητουργία, μεταξουργία, πλαστικά, βυρσοδεψία) και δόθηκε νέα ώθηση στην κλωστοϋφαντουργία και τη βιοτεχνία ειδών διατροφής. Άνθιση γνώρισε και η βιομηχανία οικοδομικών υλικών, ο μόνος κλάδος που υποκατέστησε μαζικά τις εισαγωγές στο Μεσοπόλεμο. Στη δεκαετία 1922-1932 διπλασιάστηκε ο αριθμός των βιομηχανικών μονάδων και αυξήθηκε ο όγκος και η αξία της παραγωγής, χωρίς όμως να επέλθει κάποια δομική αλλαγή. Η βιομηχανία θα αρχίσει να κινείται με ταχύτερους ρυθμούς το 1931, χάρη κυρίως στην πολιτική υποκατάστασης των εξαγωγών που ακολουθεί το ελληνικό κράτος μετά την κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Γ. Γιαννακόπουλος, «Η Ελλάδα με τους πρόσφυγες. Η δύσκολη προσαρμογή στις νέες συνθήκες», στο: Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.), Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, 1770-2000, 7ο ς τόμος: Ο Μεσοπόλεμος, 1922-1940: Από την Αβασίλευτη Δημοκρατία στη Δικτατορία της 4ης Αυγούστου, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2003, σσ. 97-98.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1 α. Σωστό (σ. 245), β. Λάθος (σ. 249), γ. Λάθος (σ. 92), δ. Σωστό (σ. 90), ε. Σωστό (σ. 154)

A2 α. «Τάγματα εργασίας (ή αμελέ ταμπουρού)». Μορφή καταπίεσης που υπέστησαν οι Έλληνες της Μικράς Ασίας και του Πόντου στον Πρώτο

Διωγμό και την Έξοδο του 1922. (σελ. 139 «Οι άνδρες...εκτελέστηκαν», σελ. 144-146 «Αιχμάλωτοι στρατιώτες...κακουχίες και ασιτία».)

β. σελ. 142-143, «Τον Οκτώβριο του 1918...της ελληνικής κυβέρνησης».

γ. σελ. 151-152 «Με βάση το άρθρο 11 ..περιουσίας των ανταλλαξιμών».

(Παρόμοιες αναφορές υπάρχουν στη σελ. 146 , 150 και 160)

B1.

α. σελ. 75-76 «Η νέα γενιά...Αλέξανδρος Κουμουνδούρος»

β. σελ. 76 «Το Φεβρουάριο...εγκαταλείπει τη χώρα».

B2

σελ. 219 «Εκείνο που δεν είχε κατορθώσει...εξαφανιστεί από την Κρήτη».

Εισαγωγή : Ένα από τα ζητήματα που απασχόλησε την ελληνική οικονομία τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα ήταν το αγροτικό. Η επίλυσή του κυλούσε με αργούς ρυθμούς ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913) αλλά στη συνέχεια οι ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας πίεσαν προς την αναζήτηση μιας οριστικής λύσης.

α. Οι στόχοι της αγροτικής μεταρρύθμισης

Σχολικό βιβλίο σελ. 43-45 «Το αποφασιστικό βήμα...του κρατικού ενδιαφέροντος»

1. Στόχοι της αγροτικής μεταρρύθμισης ήταν η κατάργηση των μεγάλων ιδιοκτησιών και η κατάτμηση των εδαφών σε μικρές παραγωγικές μονάδες.
2. Ήταν αναγκαστική η απαλλοτρίωση των κτημάτων που ξεπερνούσαν τα 1000 στρέμματα προκειμένου εργάτες, ντόπιοι και πρόσφυγες να αποκτήσουν κλήρους από αλλοτριωμένες γαίες των τσιφλικιών ή του δημοσίου.
3. Η αγροτική μεταρρύθμιση προωθήθηκε κυρίως στη Μακεδονία και τη Δυτ. Θράκη γιατί εκεί υπήρχαν πολλά μουσουλμανικά κτήματα. Επιπλέον, θα αντιμετωπιζόταν το δημογραφικό κενό και θα περιοριζόταν το ενδεχόμενο της δημιουργίας εργατικού προλεταριάτου.

β. Η ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης και τα προβλήματα που αντιμετώπισε.

Σχολικό βιβλίο σελ. 45 «Η αναδιανομή που έγινε...Βουλγαρία, Ρουμανία κλπ.)».

Στοιχεία από το παράθεμα:

- Έως το 1922 ήταν ελάχιστες οι απαλλοτριώσεις λόγω της Μικρασιατικής εκστρατείας που απορροφούσε το ενδιαφέρον της κυβέρνησης.
- Από το 1922 και μετά έπρεπε να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των προσφύγων. Προέκυψαν δυσκολίες στη διακίνηση των προϊόντων, οι μεσάζοντες εκμεταλλεύονταν τους μικρούς παραγωγούς, υπήρχε έλλειψη κεφαλαίων, τοκογλυφικοί όροι δανειοδότησης
⇒ έτσι ήταν επιτακτική η ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης.
- Τον Ιούνιο του 1917 ιδρύθηκε το Υπουργείο Γεωργίας για να παρεμβαίνει στην οργάνωση και καθοδήγηση της γεωργικής παραγωγής. Αρχικά η παρέμβαση ήταν υποτυπώδης, αλλά σταδιακά τα προβλήματα ξεπεράστηκαν λόγω των πειστικών αναγκών της ελληνικής κοινωνίας.

Δ1 Η Μικρασιατική καταστροφή επηρέασε σημαντικά την πορεία του ελληνικού έθνους στη σύγχρονη εποχή. Ορισμένοι την παραλλήλισαν με την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453, ενώ άλλοι θεώρησαν το 1922 ως αφετηρία της νέας Ελλάδας. Το προσφυγικό ζήτημα, ως συνέπεια της Μικρασιατικής καταστροφής, αποτέλεσε για την Ελλάδα ένα οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητας, με επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της ζωής του ελληνικού έθνους.

Για ένα διάστημα η άφιξη των προσφύγων φαινόταν δυσβάστακτο φορτίο για την ελληνική οικονομία. Μεσοπρόθεσμα όμως αυτή ωφελήθηκε από την εγκατάστασή τους. Οι πρόσφυγες μπορεί αρχικά να χρειάστηκαν για την αποκατάστασή τους την κρατική μέριμνα και να απαιτήθηκαν σημαντικά κονδύλια για να υλοποιηθεί αυτή, ωστόσο με την πάροδο του χρόνου πρόσφεραν με τις γνώσεις και την εργατικότητά τους σημαντικά ερείσματα για την ανάπτυξη του οικονομικού τομέα της χώρας.

Η άφιξη των προσφύγων αναζωογόνησε και τη βιομηχανία. Η άφιξη νέου εργατικού δυναμικού, ειδικευμένου και φθηνού ευνόησε την ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής. Η δράση και η διεύρυνση της καταναλωτικής αγοράς οφείλεται και στην έλευση προσφύγων που διέθεταν επιχειρηματικές γνώσεις και εμπειρία. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που παραδίδεται στο απόσπασμα. Η Κοινωνία των Εθνών πραγματοποιώντας έρευνα το 1926 δημοσιοποίησε στοιχεία που φανέρωναν έναν αρκετά μεγάλο αριθμό εμπόρων και βιομηχάνων προσφύγων που ήταν καταγεγραμμένος στα αστικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από το συγγραφέα Γ. Γιαννακόπουλο, η ΕΑΠ προώθησε τη δημιουργία βιομηχανιών σε προσφυγικούς συνοικισμούς που χρηματοδοτούνταν από την ίδια, το κράτος ή την Εθνική Τράπεζα ώστε να αντιμετωπιστεί η ανεργία. Παράλληλα δόθηκαν κίνητρα για την ανάπτυξη στους τομείς της κλωστοϋφαντουργίας και της βιοτεχνίας

ειδών διατροφής. Οι βιομηχανικές μονάδες διπλασιάστηκαν στη δεκαετία 1922-1932 και συνακόλουθα αυξήθηκε ο όγκος και η αξία της παραγωγής.

Η πρόοδος όμως δεν ήταν σημαντική κυρίως λόγω της διατήρησης των παραδοσιακών δομών λειτουργίας τους. Μεγαλύτερη ήταν η συμμετοχή των προσφύγων (ως κεφαλαιούχων και ως εργατών) στην κλωστοϋφαντουργία, την ταπητουργία, τη μεταξουργία, την αλευροβιομηχανία και την παραγωγή οικοδομικών υλικών. Εκείνα τα χρόνια δεν ήταν λίγοι οι πρόσφυγες που αναδείχθηκαν ως επιχειρηματίες, βιομήχανοι ή μεγαλέμποροι. Ειδικότερα οι Έλληνες που προέρχονταν από τα αστικά κέντρα της Μικράς Ασίας και την Κωνσταντινούπολη υπερείχαν σε σύγκριση με τους αυτόχθονες σε επιχειρηματικό πνεύμα, εκπαίδευση, κατάρτιση και προοδευτικές αντιλήψεις. Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της ζωής τους, η γνώση ξένων γλωσσών, οι επαφές που είχαν αναπτύξει με την Ευρώπη και η πείρα που διέθεταν τους βοήθησαν, όταν εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, να οργανώσουν δικές τους επιχειρήσεις ή να στελεχώσουν επιχειρήσεις άλλων, προσφύγων ή γηγενών.

Η άφιξη των προσφύγων επέδρασε και στην ένταξη των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό. Το 1930 οι γυναίκες αποτελούσαν την πλειονότητα των εργατών στην κλωστοϋφαντουργία, την καπνοβιομηχανία και τη βιομηχανία ετοίμων ενδυμάτων.

Η βιομηχανική ανάπτυξη των αρχών του 20^{ου} αιώνα συνεχίστηκε και στα επόμενα χρόνια. Κυρίως από το 1931 και εξής αναπτύσσεται περισσότερο ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας της Ελλάδας καθώς η μετάβαση της χώρας στο χώρο της κλειστής οικονομίας - λόγω της οικονομικής κρίσης- προώθησε την ενίσχυση του βιομηχανικού τομέα.

Επιμέλεια: Ευαγγέλου Μ. – Χονδρού Α.